اقوام متحده ۽ عورتن جي صحت

سعيدا گوپانگ

ڪجهه ڏينهن اڳ 18 جون 2009ع تي اقوام متحده جي جنيوا ڪانفرنس ۾ انساني حقن جي ڪائونسل هڪ گڏيل قرارداد منظور ڪئي آهي جنهن ۾ (MMR) Maternal Mortality کي انساني حقن جي ڪائونسل ۾ شامل ڪيو ويو آهي. اقوام متحده جي گڏيل اجلاس ۾ انساني حقن جي ڪائونسل جي سيشن دوران دنيا جي سمورن ملڪن کي گذارش ڪئي وئي هئي ته هو ان سلسلي ۾ اقوام متحده جي مدد ڪن. سڀ ڪان پهرين دنيا جي مختلف خطن مان 84 ملڪن ان اهم مسئلي ۾ اقوام متحده جو ڀرپور ساٿ ڏنو ۽ هڪ ان جي حمايت ۾ هڪ گڏيل بيان جاري ڪيو. ان وقت اسان جي حڪومت ان جي حمايت نه ڪئي Maternal Mortality جهڙي اهم مسئلي کي انساني حقن کان خارج ڪري ڇڏيو ۽ پنهنجو موقف رکيو ته هي هڪ انتظامي مسئلو آهي ۽ هو هن کي انساني حقن جي ڪائونسل ۾ شامل نه ٿو ڪري سگهجي پر پوءِ اقوام متحده جي انساني حقن جي ڪائونسل جي سيشن شروع ٿيڻ کان اڳ اسان جي حڪومت به ان جي مڪمل حمايت ڪئي.

انساني حقن جي ڪائونسل ۾ ان قرارداد جي منظوري لاءِ انساني ملڪ جي سول سوسائٽي ۽ خاص طور تي (ڊبليو پي ايف) اهو ڪردار ادا ڪيو. اقوام متحده ۾ ان قسم جي قرارداد پاس ٿيڻ هڪ انتهائي سٺو عمل آهي. خاص ڪري اسان جهڙي ترقي ڪندڙ ملڪ جنهن ۾ (ايم ايم آر) جي حوالي سان موت جي شرح خطرناڪ حد تائين وڌندڙ هجڻ ڪري. اسان کي تمام گهڻو لاڀ حاصل ٿيندو. هن قرارداد جي حمايت ڪري اسان جي حڪومت هڪ جمهوري ۽ عوام دوست حڪومت هجڻ جو ثبوت ڏنو آهي. هن قرارداد جي منظور ٿيڻ سان سڄي دنيا خاص ڪري ٽين دنيا جي ملڪن جتي (ايم ايم آر) جي حوالي سان موت جي شرح تمام گهٽي وڌيل آهي، انهن ملڪن کي وڌيڪ فائدو ٿيندو ۽ جتي هن اهم معاملي کي پٺتي رکيو ويو هيو هاڻي هن قرارداد جي منظور ٿيڻ سان حڪومتن کي هن مسئلي کي حل ڪرڻ ۾ آساني ٿيندي ۽ حڪومتن سان گڏوگڏ سول سوسائٽي ۽ انساني حقن جي حوالي سان ڪم ڪندڙ تنظيمون ۽ اين جي اوز به پنهنجو بهتر ڪردار ادا ڪري سگهنديون.

اسان جي ملڪ ۾ صحت جي حوالي سان جيڪي سهولتون مليل آهن انهن کان ته اسين سڀ واقف آهيون. خاص طور تي عورتن جي حوالي سان ويم دوران ۽ ويم کان اڳ ۽ پوءِ واري صورتحال ۾ عورتن جي موت جي شرح جيڪڏهن ڏسجي ته ٻين موتمار بيمارين، حادثن، ۽ ٻين ڪيترن ئي مسئلن ۾ عورتن جي مرڻ جي شرح جي مقابلي ۾ تمام گهٽي يعني 20 سيڪڙو کان به وڌيڪ آهي. جڏهن ته ٻي ڪنهن به بيماري ۾ شرح سيڪڙو ايترو وڌ نه آهي. ٻي طرف Ratio on live birth کي ڏسجي ته هر هڪ لک تي 276 سراسري آهي. جيڪا پڻ تمام گهٽي آهي. عورتن سان ويم دوران موت جون ڪجهه اهم سبب آهن جن تي جيڪڏهن اڳواٽ ڪنٽرول ڪيو وڃي ته موت جي ان شرح کي تمام گهڻو گهٽ ڪري سگهجي ٿو. ڪجهه اهم وجهون هيٺ ڏجن ٿيون جن تي جيڪڏهن اڳواٽ حفاظتي تدابير ڪئي وڃي ته ڪيترن ئي جانين کي بچائي سگهجي ٿو

(1) Sepsis (2) Hammerage (3) Obstracted labour (4) Eclampsia (5) Abortion

سڀ کان اهم ڳالهه ته اسان وٽ عام طور تي اڻ ڄاڻائي جي ڪري عورتون انهن مسئلن ۾ ڪنهن حقيقي ڊاڪٽر وٽ وڃڻ بجاءِ گهرن اندر قائم ڪيل ڪلينڪن تي داين، نرسن، آيئن ۽ انهن ليڊي ڊاڪٽرن جي ور چڙهي وڃن ٿيون جيڪي ميڊيڪل جي حوالي سان اڻ پڙهيل ۽ اڻ ڄاڻ آهن ۽ صرف پيسن ڪمائڻ لاءِ ڪوڙيون ڊگريون وٺي ۽ ڪوڙيون ڪلينڪ ۽ صحت مرڪز قائم ڪري انساني زندگي سان کيڏي رهيون آهن. سروي ڪرڻ سان خبر پوي ٿي ته اسان وٽ گهڻو ڪري عورتون صحيح ڄاڻ نه هجڻ ڪري انهن اهم مسئلن متعلق ڪا به احتياطي تدبير نه ٿيون ڪن ۽ نه ئي وري حڪومتي سطح تي ڪو اهڙو جڳهو بندوبست ڪيل آهي جو مريضن کي ڪا صحيح ڄاڻ ملي ته جيئن هو انهن ڪوڙن ڊاڪٽرن ۽ صحت مرڪزن جي ورچڙهي پنهنجي صحت، پئسو ۽ حياتي وڃائي نه ويهن. ڳوٺاڻي آبادي ۾ ته صورتحال ايتري خراب آهي جو ان جو اندازو ان مان به لڳائي سگهجي ٿو ته پاڪستان جي سڀ کان وڏي ۽ بين الاقوامي شهر ڪراچي ۾ به هزارن جي تعداد ۾ گهرن ۾ محلن ۾ اهڙا صحت مرڪز قائم آهن. جتي ان قسم جون ليڊي ڊاڪٽرز، نسون، دايون ۽ آيائون مريضن جي زندگين سان کيڏن ٿيون ۽ (ايم ايم آر) جهڙي اهم مسئلي تي حڪومت طرفان انهن جي لاءِ ڪا به روڪ ٽوڪ نه آهي. ان کان علاوه سرڪاري اسپتالن ۽ ڊسپينسرين جي حالت ڳڻتي جوڳي آهي اتي لاپرواهي ۽ بد انتظامي جي انتها ڏسڻ ۾ ايندي ۽ ان بدانتظامي ۽ لاپرواهي کي روڪڻ وارو ڪو به حڪومتي ادارو پنهنجو فرض ادا ڪندي ڇڻ شرم محسوس ڪندو هجي. اهڙي صورتحال ۾ جڏهن عورتون پنهنجي ويم يا اندر ايبارشن جي سلسلي ۾ اهڙين داين يا نرسن ۽ جعلي ليڊي ڊاڪٽرن وٽ وڃن ٿيون ته اتي موجود اهو صحت جو عملو بجاءِ ان جي جو ان عورت جي Safe delivery ڪرائڻ الٽو اتي اهي عورتون Un Safe abortion and stil Birth جو شڪار ٿي ڪڏهن پنهنجي ٻار جي زندگي وڃائي ويهن ٿيون ته ڪڏهن پنهنجي زندگي ته وري ڪڏهن پنهنجي صحت کي ڪيترين ئي ٻين مرضن ۾ وڪوڙائي ڇڏين ٿيون.

اهڙن ئي حالتن جو شڪار محترمه ريحانه به رهي آهي، جيڪا پنهنجي بدقسمتي سان هڪ اهڙي ئي ميٽرنٽي هوم جو رخ ڪري ٿي، هن کي پنهنجي ڏاڏي مشورو ڏنو ته پاڙي جي ميٽرنٽي هوم ۾ وڃي چيڪ اپ ڪرائي اتي موجود ليڊي ڊاڪٽر چيڪ اپ کان پوءِ هن کي ٻڌايو ته توهان جي ڊليوري نارمل ٿيندي. محترمه ريحانه جي تڪليف محسوس ڪندي ميٽرنٽي هوم ڏانهن وڃي ٿي جتي ليڊي ڊاڪٽر جي غير موجودگي ۾ اتي موجود نرس ان جي ويم ڪرائڻ جي ذميواري کڻي ٿي. ويم ۾ دير ٿيڻ ڪري اها نرس هن کي هڪ عدد ڊرپ ۽ انجيڪشن لڳائي ٿي جنهن کانپوءِ مريضه جي حالت تمام خراب ٿي وڃي ٿي ۽ اندر موجود ٻار جو مٿو uterus ۾ ڦاسي پوي ٿو جنهن جي نتيجي ۾ ٻار مئل ڄاڻي ٿي. محترمه ريحانه جو هي پهريون ويم هيو هوءَ ان ڪلينڪ ۾ پنهنجي پهرين جگر جي ٽڪري حاصل ڪرڻ لاءِ پهتي ۽ پنهنجي مامتا جي مڪمل ٿيڻ لاءِ ويم جا موتمار سور سهندي رهي پر هن کي ڇا خبر هئي ته جن کي هو مسيحي سمجهي جهولي پرڻ اتي آئي آهي، حقيقت ۾ اهي قاتل آهن جيڪي ڪجهه پئسن جي خاطر انساني زندگين سان راند کيڏي رهيا آهن. متحرمه ريحانه کان 2000 رپيا في جي نالي وٺي ان جي حوالي ان جي معصوم ٻار جو لاش ڪيو ويو. هي ته هئي صورتحال اسان وٽ قائم ڪلينڪس ۽ ميٽرنٽي هوم جي ۽ ٻئي طرف نظر ڊوڙائجي ته ان کان به وڌيڪ خطرناڪ صورتحال آهي اسان جي گهرن ۾ موجود انهن مرڪزن جي جتي اسپتالن ۾ ڪم ڪندڙ آيائون ۽ دايون ڪلينڪس قائم ڪيو ويٺيون آهن ۽ پنهنجي انهن مرڪزن ۾ ڪيترن ئي مائرن ۽ پيدا ٿيندڙ ٻارن جون حياتيون پنهنجي رحم ۽ ڪرم تي رکيون ويٺيون آهن. ڪو اهڙو ڪونه آهي جيڪو انهن جي ان غير قانوني ۽ غير انساني عمل کي روڪي.

اهڙي ئي هڪ نرس جي گهر ۾ قائم ڪيل ڪلينڪ ۾ محترمه روزينه گائنني جي مسئلي ۾ صفائي ڪرائڻ وڃي ٿي. هن نرس جي صورتحال به گهڻو ڪري ٻين وانگر

بغير تعليم ۽ گهربل تربيت جي ڊاڪٽري ڪرڻ واري آهي ۽ ان جي باوجود به پنهنجي ڪلينڪ قائم ڪيو ويٺي آهي. پنهنجي ان ڪلينڪ ۾ هوءَ نرس محترمه روزينه جو بغير ڪنهن Anethesia Local جنهن ذريعي مريض کي نيم بيهوش ڪيو ويندو آهي ته جيئن مريض کي تڪليف گهٽ محسوس ٿئي. ان کان بغير نشي جي هوءَ مريضائي جي صفائي ڪري ٿي. جنهن ڪري مريضائي تمام گهڻي تڪليف محسوس ڪري ٿي. هڪ انسان جا عضوا جڏهن بغير ڪنهن نشي جي اندران وڍجن ته هو جيڪا تڪليف محسوس ڪندو اها ته صرف اهو ئي ٻڌائي سگهي ٿو جنهن سان اهو ڪجهه تي گذريو هجي. ان قسم جي غير تربيت ۽ گهربل تعليم نه هجڻ وارن علاج ڪندڙن جي ڪري مريض صحت ماڻڻ بجاءِ ويتر ٻين ڪيترن ئي مرض ۾ ڦاسي وڃي ٿو ۽ ان سان گڏو گڏ هو ذهني جسماني ۽ مالي پريشانين ۾ پڻ ڦاسي ٿو. اهڙي ريت محترمه روزينه به جعلي ليڊي ڊاڪٽر جي ور چڙهي انجيڪشن سان گڏوگڏ ڪيترن ٻين مسئلن ۾ ڦاسي ڪيترن ئي مهينن تائين مختلف ليڊي ڊاڪٽرن ۽ ڪلينڪن مان علاج ڪرائي پنهنجو وقت ۽ پئسو ضايع ڪرڻ بعد پنهنجي حياتي بچائي سگهي. محترمه روزينه ته انهن خوش قسمتن مان هڪ آهي جيڪي حيات هجڻ ڪري پاڻ سان ٿيل ويڌن ٻڌائي سگهي آهي، پر انهن جي حالت جو اندازو ڪير لڳائي سگهندو جيڪي انهن Un safe provider جي ورچڙهي پنهنجون حياتون وڃائي ويٺيون آهن.

عورتون ان قسم جي Un safe provider وٽ وڃي يا ته موت جي منهن ۾ وڃن ٿيون يا وري خطرناڪ مرضن ۾ ڦاسي وڃن ٿيون. گهڻو ڪري عورتون اڻ ڄاڻائي جي ڪري ان قسم جي Un safe providers وٽ وڃن ٿيون. حڪومت کي گهرجي ته جتي انساني حقن جي هن اهم مسئلي ايم ايم آر کي انساني حقن جي ڪائونسل برائي اقوام متحده ۾ شامل ڪرائڻ ۾ پنهنجو ڪردار ادا ڪيو آهي اتي جلد کان جلد وڌيڪ ڪوششون وٺي ملڪي سطح تي ان قسم جي ڪلينڪن ۽ ڊاڪٽرن جي خلاف قانوني ڪارروائي ڪري ته جيئن هن اهم معاملي کي جلد کان جلد حل ڪري انساني زندگيون بچائي سگهجن.